

СПЕЦИФІКА ХУДОЖНЬОГО ОСМИСЛЕННЯ ІСТОРІЇ В РОМАНІ
ДЖ. БАРНСА "ІСТОРІЯ СВІТУ В 10 ½ ГЛАВАХ"

Гаврило І.В.

ДВНЗ „Ужгородський національний університет”

Актуальність теми. Роман "Історія світу в 10 ½ главах" (1989) вважається другим визначним романом Джуліана Барнса після "Папуги Флобера" (1984). Та як стверджує Джойс Керол Оутс: "П'ята книга Барнса не є ні романом, в прийнятому розумінні слова, ні поп-історією світу, як передбачає заголовок." [2, с. 12], з чим не згідна Кейт Сандерс: "Історія світу в 10 ½ главах" – якраз те, що нам пропонує заголовок – це художня історія світу" [3, с. 8] Опрацювавши праці цих авторів, а також Рушді С., Гігнері В., ми помітили недостатньо широке дослідження проблеми художнього осмислення історії в романі, тож і взяли собі за мету дослідити її. Ми ставили перед собою наступні **завдання**: дослідити метод письма автора, висвітлити децентрацію автором «об'єктивної» істини. **Предметом** нашої праці є роман Дж. Барнса "Історія світу в 10 ½ главах". **Об'єктом** є дослідження специфіки зображення історії в романі. Ми використовували описовий та порівняльний методи дослідження.

Виклад основного матеріалу і отримані результати. Слід зазначити, що певні історичні події знайшли своє відображення в романі. Це і корабельна аварія "Медузи" 1812 р., «Титаніка» 1912 р., землетрус в Аргурі в 1849 р., трагедія 937 пасажирів на борту Сент-Луїса в 1939 р., викрадення круїзного лайнера "Ачіль Лауро" в жовтні 1985 р. та Чорнобильська катастрофа 25 квітня 1986 р. Нотатки автора в кінці книги дають зрозуміти, що автор консультувався з певними історичними довідками та користувався допомогою людини, яка робила для нього певні дослідження. Як слушно зауважив Салман Рушді: "те, що (Барнс) пропонує нам, є роман як виноска до історії, як підривна діяльність поданому" [5, с. 241] Як каже сам Дж. Барнс про свій роман: «Мне хотелось выстроить неофициальный, личный, нелинейный рассказ» [7].

Дж. Барнс навмисно змішує вигадки та історію, підкреслюючи їхню дискурсивні та оповідні виміри, їхню фіктивну та набуту сутність. Він це робить для того, щоб зруйнувати впевненість в історичній науці і визначає історію як фабуляцію. "Мы придумываем свою повесть, чтобы обойти факты, которых не знаем или которые не хотим принять; берем несколько подлинных фактов и строим на них новый сюжет. Фабуляция умеряет нашу панику и нашу боль; мы называем это историей" [6, с. 294] В інтерв'ю, автор звернув увагу на клінічне значення терміна "фабуляція": "це медичний термін, який означає що робить людина, коли велика частина її мозку була пошкоджена або від удару, або від алкоголізму. Людський розум не може існувати без цілої історії. Тому він придумовує з того, що на його думку він знає напевно, а потім робить

переконаючи зв'язки між ними" [1, с. 64] В четвертій частині роману "Історія світу в 10 ½ главах", "Уцелевшая", лікарі сперечаються стосовно того чи Кетрін Ферріс придумала ядерну катастрофу, щоб заперечити розрив відносин з Грегом і уникнути відчуття болю. Така фабуляція має на меті самозбереження. Тут вона виконує функцію очищення, оскільки послаблює страх, брутальність та свавілля історії світу.

Згідно з поглядами Дж. Барнса, історик повинен змішувати факти з фікцією: "історія, якщо вона намагається бути більше ніж просто описом документів, описом артефактів, повинна бути схожою з літературою" [1, с. 63] Письменник імітує цей метод навіть в самій назві книги, яка вказує як на свою історичну природу "Історія світу...", так і на літературну "... в 10.5 главах", і звертає увагу як на літературну, так і на когнітивну форми. Він задається питанням: чи можемо ми взагалі знати минуле. Як ми його усвідомлюємо? Автор ділить свою історію на десять частин, звертаючись до нашої системи числення, де десять означає завершеність, певну цілісність. Але в той же час "Інтермедія", як пів-глави, зводить нанівець уявлення про довершеність універсальної історії.

В "Інтермедії" оповідач підкреслює недолугість позитивістських уявлень про об'єктивність, правду та історію: "Все мы знаем, что объективная истина недостижима, что всякое событие порождает множество субъективных истин, а мы затем оцениваем их и сочиняем историю, которая якобы повествует о том, что произошло "в действительности"; так сказать, с точки зрения Бога" [6, с. 298] Таким чином, книга не є абсолютною, цілковитою та монологічною історією світу (на це вказує також неозначений артикль в назві книги), а представляє собою часткову, суб'єктивну та багатовекторну версію подій, яка не є авторитарною. Як висловився Рубінсон – це "поляризований диспут між лагерьми інтерпретацій" [4, с. 167] Читач сам вирішує чи вірити інтерпретації історії Дж. Барнса чи сліпо вірити офіційній історії.

Слід зазначити, що Дж. Барнс не відкидає можливість досягнення об'єктивної історичної істини. Він ставить питання про сенс історичного знання: "Все мы знаем, что объективная истина недостижима, ... Но даже понимая это, мы все-таки должны верить, что объективная истина достижима; или верить, что она достижима на 99 процентов; или, на худой конец, верить в то, что истина, объективная на 43 процента, лучше истины, объективной на 41 процент. Мы должны в это верить – иначе мы пропадем, нас поглотит обманчивая относительность, мы не сможем предпочесть слова одного лжеца словам другого, спасуем перед загадкой всего сущего, вынуждены будем признать, что победитель имеет право не только грабить, но и изрекать истину" [6, с. 298] Ця позиція автора є парадоксальною, тому що ставить автора в опозицію філософам постмодерну, таким як, Жан-Франсуа Ліотар, який заперечує саму ідею доступності істини. Але якраз цей прийом деконструювання поняття об'єктивної істини, а потім переписування її і відносить Барнса до когорти постмодерністів.

Цікавим є також те, як Барнс висвітлює зв'язок між історичним знанням та політичною силою. Офіційна історія зазвичай пишеться з точки зору домінуючої

групи (колонізатори, переможці, чоловіки...), в той час як меншість приречена на забуття. Але Барнс відмежовується від прийнятої версії історії і представляє апокрифічну версію подій. Таким чином книга протистоїть монологічним та тоталітарним аспектам канонізованої історії і дає змогу висловитися багатьом маргінальним групам (жертвам, жінкам, навіть деревному черв'яку), чиї оповіді були виключені з легітимного історичного дискурсу. Автор намагається децентрувати встановлений авторитет "об'єктивної" Західної версії історичних подій.

Дж. Барнс деконструє не тільки історію, а й сакральне. В першій главі, "Безбілетник," оповідач, який виявиться деревним черв'яком, пропонує іншу історію святого Письма, особливим чином епізоди історії Ноевого Ковчегу та Потопу. Ці біблійні події є частиною колективної культури і читач повинен би їх знати. Оповідач деконструє біблійні події і, з одного боку, заповнює прогалини в офіційній оповіді, а, з іншого, відкрито суперечить фактам авторитарного дискурсу. Ціллю черв'яка є не тільки компенсувати неадекватність офіційного документу та виправити помилки, а й встановлення нової правди, яка є апокрифічною, але виглядає вірогідною. Він займається підривом авторитету, коли пише про Ноя як про обмеженого, деспотичного пияка і десакралізує фігуру патріарха. Деревний черв'як деконструє канонізовану історію, зриваючи поетичний наліт, який спотворює події. Він запевняє, що істинна версія подій була змінена, щоб зробити офіційну версію більш прийнятною. Тим, хто не може прийняти правду, паразит демонструє явища дискримінації, відбору, відділення чистих від нечистих, що буде знаходити своє перевтілення в інших частинах роману, а брало виток з Ноевого Ковчегу та Біблії. Він подає деталі пригноблення, диктаторства, тиранії Ноя на Ковчегу, що знайде своє відлуння в історії світу через релігію, тероризм, ядерну війну та Голокост.

Та все ж таки версія подій, представлена деревним черв'яком, є також частковою істиною. Ціллю автора є не замінити одну істину, один міф, один метанаратив іншим, а підірвати дискурс авторитету. Розповідаючи про страждання, утиски та експлуатацію, він підриває віру в історію як процес сталого прогресу та емансипації. "История – это ведь не то, что случилось. История – это всего лишь то, что рассказывают нам историки. Были-де тенденции, планы, развитие, экспансия, торжество демократии; перед нами гобелен, поток событий, сложное повествование, связное, объяснимое. Один изящный сюжет влечет за собой другой. Сначала это были деяния королей и архиепископов с легкой закулисной коррекцией божественных сил, потом это был парад идей и движение масс, потом мелкие события местного значения, за которыми якобы стоит нечто большее; но это всегда связи, прогресс, смысл, одно вытекает из другого, третье ведет к четвертому" [б,с.293]

Оповідач також різко виступає проти ілюзії прогресу, створеної історичними датами. "Мы боимся истории; мы позволили датам запугать себя.... Даты не говорят правды. Они только и знают, что орать на нас: налево, направо, налево, направо, а ну пошевеливайся, ты, жалкий позер. Они хотят заставить нас

верить в прогресс, в неуклонное движение вперед." [6, с. 292] Та ж теорія Дарвіна про виживання найпристосованіших, не може бути моделлю людської історії. В романі, навпаки, стверджується думка, що виживають найхитріші. "ученые утверждали, будто жизнь есть выживание самых приспособленных; разве случившееся с Бизли не доказывало, что "самые приспособленные" суть просто-напросто самые хитрые? Герои, крепкие люди йоменских добродетелей, лучшие представители рода, даже капитан (особенно капитан!) – все отправились на дно вместе с кораблем; в то время как трусы, паникеры, обманщики нашли способ улизнуть в спасательной шлюпке. Разве не было это убедительным подтверждением того, что генетический фонд человечества постоянно беднеет, что дурная кровь забивает добрую?" [6, с. 209] Читач отримує не історичну книгу, бо вона є симбіозом історії та художніх форм вираження. "Історія світу в 10 ½ главах" деконструє раціоналістичну, послідовну та зрозумілу модель розвитку історії і замінює її поняттям ентропії. "В нашу современную модель вселенной входит понятие энтропии, что на бытовом уровне переводится так: чем дальше, тем больше путаницы." [6, с. 299] Метанаративи, які надають значення та раціональності подіям, вже більше не існують і зміщені різноманітними історіями, поліфонією голосів, плюральністю версій. В романі знаходять своє втілення різні стилістичні манери письма, змішання протилежних версій точок зору на історію, оповідачів, таким чином запитуючи, що таке історія та її трактування.

Література

1. Guignery Vanessa 'History in question(s): An Interview with Julian Barnes', Sources, 8 'History in question(s)' (2000), p. 64.
2. Joyce Carol Oates, "But Noah was Not a Nice Man", New York Times Book Review, 94 (1 october 1989), p.12
3. Kate Saunders, "From Flaubert's Parrot to Noah's Woodworm", Sunday Times, 8601 (18 June 1989), p. G8.
4. Rubinson Gregory J. 'History's Genres: Julian Barnes's A History of the World in 10 ½ Chapters', Modern Language Studies, 30:2 (2000), p. 171.
5. Salman Rushdie, Imaginary Homelands: Essays and Criticism, 1981–1991 (London: Granta Books, 1991), p. 241.
6. Барнс Джулиан История мира в 10 ½ главах. М: Транзит Книга, 2006. – 384 с.
7. <http://www.izvestia.ru/interview/article3105838/>

Summary

The article deals with the problem of history representation in the novel of Julian Barnes "History of the world in 10 ½ chapters". The author enlightens the attitude of the writer to the history and the peculiarity of its art reflection in the novel.